

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Ирена Цонева Илиева

Институт за държавата и правото при БАН

член на научното жури съгласно Заповед №1905 от 18.09.2025 г. на Ректора на ЮЗУ „Н. Рилски“ проф. Николай Марин за назначаване на научно журиза провеждане на конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право (Международно право и международни отношения), обявен от Югозападния университет „Неофит Рилски“, ДВ, бр. 63/01.08.2025 г.

Кандидат

Анна Димитрова Христова

I. Кратки биографични данни

Анна Димитрова Христова е завършила езикова гимназия „Акад. Людмил Стоянов“, Благоевград, с профил френски език. Магистър е по право, дипломирана в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Н. Рилски“. През 2008 г. е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка. От 2005 г. до март 2006 г. е асистент в катедра „Международно право и международни отношения“ на същия факултет.

От април 2006 г. до сега е главен асистент в катедра „Международно право и международни отношения“ на Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Н. Рилски“. Води множество курсове, сред които по избираемите учебни дисциплини: „Дипломатическо и консулско право“, „Екологично право“, „Защита на правата на човека“ и „Защита на личните данни в ЕС и трети държави“ и „Защита на правата на човека през XXI век“.

Има много участия в конференции, семинари и обучения, преподавала е Международно частно право на английски език в летен университет, в рамките на проект INTERREG-III Greece- Bulgaria, реализиран от Югозападния университет „Неофит Рилски“ и Тракийския университет „Демокрит“, Комотини, Гърция. Има многобройни публикации в материята на правото на ЕС.

II. Общо описание на представените материали

В конкурса за „доцент“ по Международно право и международни отношения кандидатът д-р Анна Христова участва с една основна монография „Международноправни аспекти на правото на здравословна околна среда“, Благоевград, УИ „Неофит Рилски“, 2025 г., 156 с., ISBN 978-954-00-0426-6, която

съответства на установените нормативно (в ЗРАСРБ) изисквания за „монография“. Освен нея са представени

- две статии, публикувани на англ. език съответно през 2017 и 2020 г. в сп. Juridical Tribune и Kutafin University Law Review – издания, реферирани в SCOPUS;
- една студия и тринадесет статии и доклади на български и английски език в сп. „Международна политика“, сп. „Право, политика, администрация“ и други авторитетни издания (годишници, сборници, алманаси) от проведени конференции в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“, на Института за държавата и правото при БАН, на военната академия „Николае Балческу“, Сибиу, Румъния.

Кандидатката отговаря на минималните национални изисквания, като по букви Г, Д ги надхвърля, а по буква Е въпреки че не се изискват, са представени 140 т. от участие в национални и международни проекти.

Спазени са всички изисквания на процедурата и не ми е известно доказано по законоустановен ред плагиатство в представените от кандидата научни трудове.

Представените в конкурса материали не повтарят тези за придобиване образователната и научна степен „доктор“.

Поради обема на становището ми ще се спра по-подробно на представената монография „**Международноправни аспекти на правото на здравословна околна среда**“, ISBN978-954-00-0426-6, Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2025 в обем от 181 страници, включително библиографията.

Трудът е структуриран в увод, три глави, заключение и библиография. Научният апарат обхваща 139 бележки под линия. Библиографската справка на използваната и цитираната литература съдържа общо 88 заглавия, от които 82 източника на кирилица и 178 на латиница. Съдържанието е съизмерено разпределено по глави, с относително по-малък обем на Глава Трета.

Монографията има за предмет на изследване изключително актуален проблем за сравнително новото право на здравословна околна среда като основно право на човека от трето поколение.

В увода д-р А. Христова очертава актуалността на изследването, поставя правото на здравословна околна среда в концептуална и практическа връзка с правото на здраве, личен и семеен живот, „Зеления преход“, съдебната практика на ЕСПЧ и Целите на хилядолетието. Представени са накратко основните акценти на монографията.

В Глава Първа (в обем от 50 с.), озаглавена „Околната среда и правата на човека“ авторката прави обща характеристика на правото на здравословна околна среда като право на човека. Проследено е субективното, обективното измерение на това право, връзката му с основни ценности и с други екологични права. Представени са етапи от признаването му – на универсално ниво, в националните конституции като формално право с процедурна защита и като основно право на човека.

Направен е преглед на релевантните международни договори на универсално ниво и актове с правно необвързващ характер като Стокхолмската декларация от 1972 г. и Декларацията от Рио от 1992 г. Подчертана е ролята на Съвета по правата на човека чрез

създадената през 2012 г. специална процедура за признаването на правото на здравословна околна среда от Общото събрание на ООН през юли 2022 г. чрез резолюция 76/300.

Подборно е представено състоянието на проблема в ЕС и Съвета на Европа, като авторката подчертава, че и двете организации не са създали общ правно обвързващ инструмент, признаващ правото на човека или основното право на здравословна околна среда. Анализирана е Орхуската конвенция като международен договор, който признава „инструментални“ или процедурни права в полза на гражданите в областта на опазването на околната среда.

Направен е сравнителноправен преглед на конституционната уредба на екологичните права в националните конституции на Франция, Германия, Португалия, Черна гора, Унгария, Швеция, Австрия, Република Молдова, Грузия, Исландия, Италия и особен акцент върху уредбата в Испания.

Принос представлява анализирания съдебна практика на ЕСПЧ на подбрани дела по въпроси, засягащи връзката между околната среда и правата на човека. Представени са релевантните конвенции в материята, сключени под егидата на Съвета на Европа, както и резолюциите и препоръките на ПАСЕ.

Глава Втора (в обем от 48 с.) е озаглавена „Изменението на климата и правата на човека“. В нея д-р А. Христова представя систематизирано тревожните тенденции от края на XX и началото на XXI век: топлинните вълни, промените във валежите, топенето на арктическите ледове, затоплянето на световния океан и др. Особен принос представлява връзката между измененията на климата и сигурността на обществото, включително въоръжените конфликти, неравенствата, изострящите се проблеми пред здравеопазването, бедността и др.

В частта, посветена на ЕС е представена релевантната уредба в първичното право (Лисабонския договор), ангажимента към Парижкото споразумение, Европейският законодателен акт за климата, както и Европейският Зелен пакт, а сред вторичното законодателство е отделено внимание на т. нар. Европейският закон за климата от 2021 г. Изчерпателно са представени релевантните актове на вторичното законодателство – регламенти и директиви.

Важен практически принос на монографията е представената съдебна практика в материята в Нидерландия, Белгия, Франция, Германия, както и релевантната юриспруденция на Общия съд на ЕС.

В същата изследователска линия е анализирана относимата практика на ЕСПЧ, най-вече във връзка с правото на живот и/или правото на зачитане на личния и семеен живот. Поздравявам авторката за представянето и анализа на делото ***The Union of Swiss Senior Women for Climate Protection v. Switzerland***, което предизвика широки дискусии сред теоретичите международноправници и практиците в Европа. Представена е и дейността на ПАСЕ по проблеми на изменението на климата и правата на човека.

Глава Трета (в обем от 33 с.) представлява особен интерес и като цяло приносна, защото представя местните измерения на правото на човека на здравословна и благоприятна околна среда и борбата с измененията на климата. Високо оценявам „зеления прочит“, направен от д-р А. Христова на Европейската харта за местно

самоуправление, както и представянето на дейността на Конгреса на местните и регионални власти на Съвета на Европа в изследваната материя. Практически интерес и принос представлява и представянето на мрежите за сътрудничество между местните органи по въпросите на околната среда и устойчивото развитие, както и добрите местни практики.

В заключението авторката обобщава направените изводи, подчертавайки динамичния характер на съдържанието на правото на здравословна околна среда и връзката му с интернационализацията на правото изобщо. То е основен елемент на правната и политическата архитектура на ЕС, признато е от общото събрание на ООН и несъмнено ще стои още повече във фокуса на внимание на човечеството.

III. Оценка на научните и практически резултати и приноси на хабилитационния труд.

Основният принос на монографичния труд е в избора на темата, която е особено актуална и с голяма практическо приложение.

Към теоретичните приноси отнасям изясняването на характеристиките на правото на здравословна околна среда като право на човека. Особено сполучливо авторката съотнася това право с други основни права като право на личния и семеен живот, право на живот и други.

Принос представлява систематичното представяне и анализ на релевантните международноправни актове на универсално и регионално ниво, включително правно необвързващи източници от типа на soft law. Оригинален принос е извеждането на правото на здравословна околна среда от съдебната практика на ЕСПЧ, на Общия съд на ЕС и националните съдилища.

Направеният сравнителноправен преглед на конституционната уредба на екологичните права в националните конституции на избрани държави представлява друго достойнство на монографичния труд.

Принос представлява изследваната връзка между измененията на климата и сигурността на обществото, включително въоръжените конфликти, неравенствата, изострящите се проблеми пред здравеопазването, бедността и др.

„Зеления прочит“ на Европейската харта за местно самоуправление също е оригинално достижение на авторката.

Към научно-практическите приноси отнасям:

- изследваната релевантна практика на ЕСПЧ, Общия съд на ЕС и националните съдилища;
- дейността на Конгреса на местните и регионални власти на Съвета на Европа в изследваната материя;
- представянето на мрежите за сътрудничество между местните органи по въпросите на околната среда и устойчивото развитие, както и добрите местни практики.

Представените останали публикации доказват широките и многостранни научни интереси на д-р А. Христова: в материята намеждународноправна защита на правото на здравословна околна среда на универсално равнище - в системата на ООН и СЗО, както и на регионално равнище – в рамките на Съвета на Европа и Европейския съюз; защитата на правата на човека, вкл. на уязвими групи лица (в частност мигранти, жертви, възрастни

хора). С особен научен принос са публикациите, посветени на статуса на човешкия ембрион, както и на правата на възрастните хора и новите технологии.

Бих желала да споделя и личните ми впечатления от д-р А. Христова като учен и преподавател. Считам, че тя е изграден изследовател с отлична академична подготовка и изряден юридически стил на изложение. Познавам високото качество на нейната преподавателска работа и считам, че академичното ѝ израстване ще допринесе за авторитета на Правно-историческия факултет на ЮЗУ.

IV. Критични бележки и препоръки

Основната ми критична бележка към монографията е свързана с използвания основен понятиен апарат. С пълното съзнание, че няма общоприета уредба нито на универсално нито на регионално ниво, би могло авторката да уточни и уеднакви използваните термини: „право на здравословна околна среда“, „право на човека на здравословна и благоприятна околна среда“, „право на адекватна и здравословна среда“ и т.н.

В частта относно ролята и уредба на правото на здравословна околна среда в Съвета на Европа би следвало да се използва „върховенство на правото“ вместо „върховенство на закона“, защото самата организация се е занимавала подробно с тази терминология.

Има известен дисбаланс в структурата с относително по-малката по обем Глава Трета.

Намирам интересен проблем за бъдещи изследвания на авторката в частта, посветена на изоставените домашни любимци. Правата на животните не са били предмет на изследване в българската специализирана правна литература.

Бързам да отбележа, че посочените критични бележки не омаловажават научната стойност на представената продукция и представляват по-скоро препоръки за бъдещи изследвания на авторката.

V. Заключение:

Представената научна продукция на д-р Анна Димитрова Янева - Христова в материята на международното право и международните отношения, дава основание за преценка за съответствието ѝ с изискванията на ЗРАСРБ, както и способността на кандидатката в конкурса да избира за разработване важни и актуални проблеми с практическо значение.

Имайки предвид гореизложеното и на основание чл. 24 от Раздел III на ЗРАСРБ, чл. 53, ал 1 от ППЗРАСРБ убедено изразявам становището си пред настоящето научно жури в подкрепа на кандидатурата на д-р Анна Димитрова Янева - Христова за заемане на академична длъжност „доцент“ в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Международно право и международни отношения).

17. 11.2025 г.

проф. д-р Ирена Илиева

OPINION

by **Prof. Dr. Irena Tsoneva Ilieva, PhD**

Institute of State and Law at the Bulgarian Academy of Sciences,
member of the academic jury pursuant to Order No. 1905 of 18 September 2025 issued by the Rector of the South-West University “Neofit Rilski,” Prof. Nikolay Marin, PhD, appointing the academic jury for conducting a competition for occupying the academic position of *Associate Professor* in Area of Higher Education 3. Social, Economic and Legal Sciences, Professional Field 3.6. Law (International Law and International Relations), announced by the South-West University “Neofit Rilski,” in the State Gazette, issue 63 of 1 August 2025

Candidate

Anna Dimitrova Hristova

I. Brief Biographical Information

Anna Dimitrova Hristova graduated from the Foreign Language High School “Acad. Lyudmil Stoyanov,” Blagoevgrad, with a major in French. She holds a Master’s degree in Law, obtained from the Faculty of Law and History at the South-West University “Neofit Rilski.” In 2008 she was admitted as an independent doctoral candidate. From 2005 until March 2006 she served as an Assistant Lecturer in the Department of International Law and International Relations of the same faculty.

Since April 2006 she has held the position of Senior Assistant (Chief Assistant) in the Department of International Law and International Relations at the Faculty of Law and History of the South-West University “Neofit Rilski.” She teaches numerous courses, including elective subjects such as: *Diplomatic and Consular Law*, *Environmental Law*, *Human Rights Protection*, *Personal Data Protection in the EU and Third States*, and *Human Rights Protection in the 21st Century*.

She has participated extensively in conferences, seminars, and training programmes. She has taught Private International Law in English at a summer university within the framework of the INTERREG-III Greece–Bulgaria project, implemented jointly by the South-West University “Neofit Rilski” and the Democritus University of Thrace, Komotini, Greece. She is the author of numerous publications in the field of EU law.

II. General Description of the Submitted Materials

In the competition for the academic position of *Associate Professor* in International Law and International Relations, the candidate Anna Hristova, PhD participates with one principal monograph entitled „***International Legal Aspects of the Right to a Healthy Environment***“, Blagoevgrad, University Publishing House “Neofit Rilski,” 2025, 156 pp., ISBN 978-954-00-0426-6, which complies with the statutory requirements (under the Act on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria) for a “monograph.” In addition to this work, she has submitted:

- two articles published in English in 2017 and 2020, respectively, in *Juridical Tribune* and *Kutafin University Law Review*—journals indexed in SCOPUS;
- one study and thirteen articles and conference papers in Bulgarian and English, published in *International Politics, Law, Politics, Administration*, as well as in other reputable scholarly outlets (yearbooks, collections, proceedings, almanacs) of conferences held at the Faculty of Law and History of the South-West University “Neofit Rilski,” at the Institute of State and Law of the Bulgarian Academy of Sciences, and at the “Nicolae Balcescu” Land Forces Academy, Sibiu, Romania.

The candidate meets the minimum national requirements, exceeding those under items G and D, and, although not required under item E, she has submitted 140 points for participation in national and international projects.

All procedural requirements have been duly observed, and I am not aware of any plagiarism established in accordance with the statutory procedure in the scientific works submitted by the candidate.

The materials submitted for the competition do not duplicate those presented for the award of the educational and scientific degree “PhD”.

Given the scope of my opinion, I shall focus in greater detail on the submitted monograph “***International Legal Aspects of the Right to a Healthy Environment***”, ISBN 978-954-00-0426-6, University Publishing House “Neofit Rilski,” 2025, with a total length of 181 pages, including the bibliography.

The monograph is structured into an introduction, three chapters, a conclusion, and a bibliography. The scholarly apparatus consists of 139 footnotes. The bibliographic reference list contains a total of 88 titles, of which 82 are in Cyrillic and 178 in Latin script. The content is proportionately distributed among the chapters, with Chapter Three being comparatively shorter in volume.

The monograph examines an exceptionally topical issue—namely, the relatively new right to a healthy environment as a third-generation fundamental human right.

In the Introduction, Chief Assistant Professor Hristova, PhD outlines the relevance of the research and situates the right to a healthy environment within both a conceptual and practical relationship with the right to health, private and family life, the “Green Transition,” the case law of the ECtHR, and the Millennium Development Goals. The author briefly presents the main focal points of the monograph.

In Chapter One (50 pages), entitled “*The Environment and Human Rights*”, the author provides a general characterization of the right to a healthy environment as a human right. She traces its subjective and objective dimensions, its connection to fundamental values, and its relationship with other environmental rights. The chapter presents the stages of its recognition—at the universal level, in national constitutions as a formally established right with procedural guarantees, and as a fundamental human right.

A review is conducted of the relevant international treaties at the universal level, as well as of legally non-binding instruments such as the 1972 Stockholm Declaration and the 1992 Rio Declaration. Emphasis is placed on the role of the Human Rights Council through the special

procedure established in 2012, leading to the recognition of the right to a healthy environment by the UN General Assembly in July 2022 through Resolution 76/300.

The state of the issue within the EU and the Council of Europe is presented in detail, with the author underscoring that neither organisation has adopted a common legally binding instrument recognising a human right or a fundamental right to a healthy environment. The Aarhus Convention is analysed as an international treaty that recognises “instrumental” or procedural rights in favour of citizens in the field of environmental protection.

A comparative-law review is provided of the constitutional regulation of environmental rights in the national constitutions of France, Germany, Portugal, Montenegro, Hungary, Sweden, Austria, the Republic of Moldova, Georgia, Iceland, Italy, with particular emphasis placed on the legal framework in Spain.

A significant contribution is the analysis of selected ECtHR case-law concerning issues that relate to the interconnection between the environment and human rights. The relevant conventions in this field concluded under the auspices of the Council of Europe are presented, along with the resolutions and recommendations of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE).

Chapter Two (48 pages), entitled *Climate Change and Human Rights*, offers a systematic presentation of the alarming trends observed since the end of the 20th and the beginning of the 21st century: heatwaves, changes in precipitation patterns, melting Arctic ice, global ocean warming, among others. A particular contribution of this chapter is the analysis of the nexus between climate change and societal security, including armed conflicts, inequalities, growing pressures on public health systems, poverty, and related challenges.

In the section dedicated to the EU, the author presents the relevant framework in primary law (the Treaty of Lisbon), the Union’s commitments under the Paris Agreement, the European Climate Law, and the European Green Deal. Within secondary legislation, special attention is given to the 2021 European Climate Law. Relevant secondary legislation—regulations and directives—is presented comprehensively.

An important practical contribution of the monograph is the analysis of the pertinent case-law in the Netherlands, Belgium, France, and Germany, as well as the relevant jurisprudence of the General Court of the European Union.

In the same line of inquiry, the relevant case-law of the ECtHR is analysed, primarily in connection with the right to life and/or the right to respect for private and family life. I commend the author for the presentation and analysis of the case *The Union of Swiss Senior Women for Climate Protection v. Switzerland*, which has sparked broad debate among international law scholars and practitioners across Europe. The activity of PACE concerning issues of climate change and human rights is also presented.

Chapter Three (33 pages) is of particular interest and is overall contributory, as it outlines the local dimensions of the human right to a healthy and favourable environment and the fight against climate change. I highly value the “green reading” undertaken by Dr. Hristova of the European Charter of Local Self-Government, as well as her presentation of the work of the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe in the examined field. The overview of cooperation networks among local authorities on environmental and sustainable development matters, as well as examples of good local practices, also constitutes a practical and scholarly contribution.

In the Conclusion, the author synthesises the findings, emphasising the dynamic nature of the content of the right to a healthy environment and its connection with the growing internationalisation of law in general. This right forms an essential element of the legal and political architecture of the EU, has been recognised by the UN General Assembly, and will undoubtedly continue to be at the forefront of global attention.

III. Evaluation of the Scientific and Practical Results and Contributions of the Habilitation Work

The principal contribution of the monograph lies in the choice of topic, which is particularly timely and of significant practical relevance.

Among the theoretical contributions is the clarification of the characteristics of the right to a healthy environment as a human right. The author very effectively relates this right to other fundamental rights, such as the right to private and family life, the right to life, and others.

The systematic presentation and analysis of the relevant international legal instruments at the universal and regional levels, including non-binding *soft law* sources, also constitute a contribution. An original contribution is the derivation of the right to a healthy environment from the case-law of the ECtHR, the General Court of the EU, and national courts.

The comparative-law review of the constitutional regulation of environmental rights in selected national constitutions is another strength of the monograph.

A further contribution is the analysis of the link between climate change and societal security, including armed conflicts, inequalities, increasing pressures on public health systems, poverty, and related challenges.

The “green reading” of the European Charter of Local Self-Government likewise represents an original achievement by the author.

Among the scientific and practical contributions I include:

- the analysis of the relevant case-law of the ECtHR, the General Court of the EU, and national courts;
- the examination of the activities of the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe in the relevant field;
- the presentation of cooperation networks among local authorities on environmental and sustainable development issues, as well as examples of good local practices.

The remaining publications demonstrate the broad and multifaceted scholarly interests of Chief Assist. Prof. Hristova, PhD: in the field of the international legal protection of the right to a healthy environment at the universal level—within the systems of the UN and WHO—and at the regional level—within the framework of the Council of Europe and the European Union; in the protection of human rights, including the rights of vulnerable groups (in particular migrants, victims, and older persons). Of particular scholarly significance are the publications dedicated to

the legal status of the human embryo, as well as those concerning the rights of older persons and emerging technologies.

I would also like to share my personal impressions of Anna Hristova, PhD as a scholar and lecturer. I consider her a well-established researcher with excellent academic preparation and an exemplary legal writing style. I am familiar with the high quality of her teaching and believe that her academic advancement will contribute to the prestige of the Faculty of Law and History of the South-West University.

IV. Critical Remarks and Recommendations

My principal critical remark regarding the monograph concerns the core conceptual framework employed. Fully aware that no universally or regionally accepted legal definition exists, the author could have further clarified and harmonised the terminology used: “right to a healthy environment,” “human right to a healthy and favourable environment,” “right to an adequate and healthy environment,” etc.

In the section addressing the role and regulation of the right to a healthy environment within the Council of Europe, the term *rule of law* should be used instead of *supremacy of the law*, given that the organisation itself has addressed this terminology in detail.

There is a certain structural imbalance due to the comparatively shorter length of Chapter Three.

I find particularly interesting the issue—raised in passing by the author—concerning abandoned domestic animals. Animal rights have not been the subject of examination in the specialised Bulgarian legal literature and represent a promising field for the author’s future research.

I hasten to emphasise that the above critical remarks do not diminish the scholarly value of the presented work and should be regarded rather as recommendations for the author’s future research endeavours.

V. Conclusion

The scientific output presented by Chief Assist. Prof. Anna Dimitrova Yaneva-Hristova in the field of international law and international relations provides grounds to assess its compliance with the requirements of the Act on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (ADASRB), as well as the candidate's ability to identify and develop significant and topical issues of practical relevance.

In view of the foregoing and pursuant to Article 24 of Section III of the Law on the Academic Staff Development in the Republic of Bulgarian and Regulations on its implementation I hereby express my firm opinion before the present academic jury in support of the candidacy of Anna Dimitrova Yaneva-Hristova, PhD for the academic position of *Associate Professor* at the South-West University "Neofit Rilski," in Area of Higher Education 3. Social, Economic and Legal Sciences, Professional Field 3.6. Law (International Law and International Relations).

17. 11. 2025.

Prof. Irena Ilieva, PhD